

"BASEL II" Bir Şanstır!

İç Denetim Dergisi'nin yedinci sayısının yuvarlak masa toplantısında gelecekte ülke gündemimize yerleşecek olan Basel II çerçevesini konuşmak istedik. Dünyada Basel II'nin getirdikleri, Türkiye benzeri gelişmekte olan ülkeler ve bunların bankacılık sistemleri ile ilgili olarak yarattığı etkileri, Basel II'ye uyum sürecinde ülke ve sektör olarak yapılması gerekenleri değerli katılımcılarımızın görüşlerini alarak okuyucularımıza aktaracağız. Basel II, 1999 yılında tartışılmaya başlanan ve 2006 yılı sonunda da yürürlüğe girmesi beklenen bir taslak. Bu taslak, kuruluşlara ve bunlarla ilgili düzenlemelere, mali sisteme radikal nitelikler getiriyor.

Ne var ki; henüz ülkemizde yeterince tartışılmadığından bu konuda farkındalık da yaratılmış değil. Meclis, kamu otoritesi, bankalar ve finansal kuruluşların belli sorumlulukları var. Önce de sözünü ettiğim üç ana başlık ekseninde konuyu ayrıntılarıyla ele alarak tartışacağız. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan Risk Yönetimi ve Gözetimi Teknikleri Dairesi Daire Başkan Yardımcısı Dr. C. Coşkun Küçüközmen, Türkiye Ekonomi Bankası Yönetim Kurulu Görevli Üyesi İsmail Yanık, Oyakbank Risk Yönetimi Başkanı Hülagü Özcan ve PriceWaterHouseCoopers'dan Kaan Aksel'e teşekkür etmek istiyorum. İlk olarak, Basel II nedir, amacı nedir? Diyerek sorularına başlayorum.

Coşkun Küçüközmen: Öncelikle güncel ve son derece önemli bir konuyu gündeme getirdiği için Türkiye İç Denetim Enstitüsü'ne, Ali Kamil Bey'e ve bizleri oturuma davet eden Cüneyt

Sezgin Bey'e teşekkür ederim. Ayrıca şunu da en başta ifade etmeliyim ki burada ortaya koyacağım görüş ve yapacağım değerlendirmeler tamamen şahsıma ait olup hiç bir kurum ve kuruluşu bağlamamaktadır.

Konuşmama İngiltere Denetim Otoritesi (FSA) Başkanı Howard Davies'in bir cümlesiyle başlamak istiyorum. Şöyle diyor Howard Daveis: "Ulusal denetim ve düzenleme otoriteleri yaptıkları düzenlemelerin faydaları kadar getireceği maliyet ve yükleri de dikkate almazlarsa ulusal ekonomilerine çok ciddi zararlar verebilirler." Bu söz şu açıdan çok önemli; "konusu ne olursa olsun bu düzenlemeyi ne için yapıyoruz?" sorusunu yapılması planlanan her düzenleme için sormalı ve makul bir şekilde yanıtlayarak gerçekçi bir fayda maliyet analizine dayandırmalıyız. Sırf başkaları yapıyor diye altyapısını hazırlamadan yapılacak düzenlemeler hangi alanda olursa olsun sistemi iyileştirmekten ziyade mevcut durumu daha da kötüleştirici etkiye bulunabilir.

Basel'in yeni sermaye düzenlemesine ilişkin olarak 1999 yılında başlayan çalışmalar 4 yıllık bir süre sonunda son halini almak üzere. Basel II'nin son hali olarak adlandırılan 3. istişare metni (CP3), Nisan sonunda yayımlandı. Görüş verme süresi de geçtiğimiz Temmuz ayında sona erdi. Hepimizin bildiği gibi BDDK önderliğinde Türkiye Bankalar Birliği'nde faaliyet gösteren yönlendirme komitesi ve diğer bankalardan alınan görüşler de değerlendirilerek bir mektup ekinde Basel Komitesi'ne iletildi. Bu yılın son ayı içinde metnin son şeklini alması ve

geçiş sürecinin 2004 yılından başlayarak artan bir şekilde hızlanması öngörülüyor. 2006 sonu itibarıyla de uygulanmaya başlayacak. Aslında 2007 çok uzak bir tarih gibi görünmesine rağmen çok kısa bir süre ve bu kısa süre içerisinde neler yapılabileceği çok önemli. Basel II'ye niçin ihtiyaç duyulmuştur? Basel I hangi konularda ihtiyaçlara yanıt vermede yetersiz kalmıştır? Basel II ile yeni ve farklı kabul edilebilecek neler getirmiştir? Bu düzenleme kimler için ne kadar bağlayıcı, hangi ülke ve bankaları nasıl uygulayacak ve uygulamanın sonuçları neler olacak? Öncelikle bu konulara değinmek istiyorum. Bankalar doğaları gereği risk alır ve risk yönetirler bu faaliyetler, hissedar değeri yaratmak, bireylerin ve ekonomik sistemin ihtiyaçlarına yanıt vermek ve tabii ki belli bir kâr elde etmek içindir. Diğer taraftan denetim otoriteleri bu tür faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sürecinde bir taraftan adil rekabeti sağlamak, oyun alanındaki eşitsizlikleri gidermek diğer taraftan sürekli bir gözetim ve gerekli gördüğü durumlarda müdahale yeteneğini sürdürmek ve bunu geliştirmek zorundadır.

Hizmetlerle birlikte sermayenin son zamanlarda sınır ötesi dolaşımında giderek azalan engeller ve yaşanan gelişmeler artık düzenlemeleri yerel olmaktan çıkarmış, uluslararası düzenlemeler bir nevi yerel düzenlemeler haline gelmiştir. Herhangi bir yerde meydana gelen bir aksaklık, sorun ya da kriz yeni düzenlemeleri ancak beraberinde de yeni riskleri getirmiş. Örnek vermek gerekirse: 1990'larda bir BCCI olayı yaşandı. Hemen Basel'de ve Avrupa Topluluğu'nda misafir ülke ve ev sahibi ülke sorumluluklarına ilişkin düzenleme yapıldı (home/host country principle). Arkasından Barings Bank olayı yaşandı. Hemen arkasından iç kontrol sistemlerinin etkinliği üzerine düzenlemeler yapıldı. Yakın geçmişte Enron olayı yaşandı ve burada da kurumsal yönetim ilkeleri tekrar gündeme geldi ve bununla ilgili bir yasa Amerikan Senatosu'ndan geçti. Peki yapılan bu düzenlemeler hedefine ulaşmış ve sorunları çözmüş müdür? Ya da artık sorun kalmamış mıdır? Tabii ki hayır. Dinamik finansal piyasalar faaliyetlerini sürdürdükçe kaçınılmaz olarak aksaklıklar, riskler ortaya çıkacaktır. Neticede buna bir tür ayakta kalma oyunu diyebiliriz. Ama bu ayakta kalma oyununun rekabetçi eşitliğe zarar getirecek şekilde sürdürülmesi gerekiyor. İşte denetim otoritelerinin önemi ve fonksiyonu da bura-

Dr. C. Coşkun Küçüközmen; BDDK'dan Risk Yönetimi ve Gözetimi Teknikleri Dairesi Daire Başkan Yardımcısı

da belirgin hale geliyor. Basel II'ye niye ihtiyaç duyulduğu ve Basel I'de neler vardı sorularına da şu şekilde yanıt verebilirim: Basel I'de belirli risk ağırlıkları vardı. Bankaların ve finansal sistemlerin özellikle karmaşık işlemlerine yanıt vermede Basel I çok basit ve yetersiz kalıyordu. Sistem çerçevesinde arbitraj yoluyla oynamak mümkündü. Menkul kıymetleştirme olsun, diğer basit yöntemler olsun %8 minimum sermaye yeterlilik oranı tutturmak bir çok banka için pek zor olmadı. Ancak konuya denetim otoriteleri açısından bakıldığında bankaların gerçek risk düzeylerinin tespitinin çok gerçekçi ve anlamlı olmadığı görülmüyordu. Bu noktada Basel II'yi bir cümle ile değerlendirmek gerekirse, salt olarak alınan risklerin farklı ölçüm metodlarıyla ölçülerek karşılığında bir riske duyarlı sermaye miktarı bulundurmasından ibaret olmadığını görüyoruz. Basel II'ye aynı zamanda iyi risk yönetiminin ödüllendirildiği bir mekanizma da diyebiliriz. Hong Kong Denetim Otoritesi'nden Simon Topping, "Basel II'yi 2. sermaye yeterlilik düzenlemesi olarak tanımlamayalım" diyor. Eğer uygunsa ilk "risk yönetimi düzenlemesi" diyebiliriz diyor. Zira Basel II, kredi ve operasyonel risklerin daha gerçekçi ve daha doğru olarak ölçülmesinin yanı sıra bu risklerin yönetimine de özel önem vermektedir. Bu şekilde bankaların üstlendikleri riskler karşısında daha çok ya-

da az sermaye tutmaları, üstlendikleri riskleri daha iyi yönetmeye bir nevi mecbur bırakılmaları ve bundaki başarıları ile yakından ilgilidir diyebiliriz.

Hülagü Özcan: Basel II dokümanına baktığımızda gelişmiş ülkelerin uygulayacağı metotları görüyoruz. Ağırlıklı olarak kredi riskinde ve operasyonel riskte ileri düzeydeki yaklaşımlar ve bir de standart yöntemler var. Birtakım çalışmalarda da gördük ki, gelişmekte olan ülkelerin otoriteleri kredi riski ve operasyonel risk boyutunda standart yöntemlere eğilim gösteriyor. Ülkemizde de standart yöntemlerin kullanılması hedefleniyor. Ama bütün amaç, riski hassas ölçmek. Gelişmiş ülkelerin hem kredi riski hem de operasyonel riskte kullanacağı yöntemler standart yöntemden çok büyük farklılıklar gösteriyor. Kredi riski ve operasyonel riskte standart yöntemler, riskin daha hassas şekilde ölçümünü sağlamıyor. Bu yöntemde belirlenmiş risk ağırlıkları, aktif risk ağırlıkları var. Bunlar bir takım ratinglere dayandırılıyor özellikle kredi riski tarafında. Kısaca gelişmiş ülkelerin uygulayacağı yöntemler ile gelişmekte olan ülkelerin uygulayacağı yöntemler arasında ciddi farklılıklar var. Uygulama farklılıkları var.

Cüneyt Sezgin: Kaan Bey, sizin de özellikle uygulama ilgili olarak çekincelerinizi öğrenebilir miyiz?

Kaan Aksel: 1998 yılında herkesin bildiği gibi çok ciddi bir finansal kriz yaşandı. Güneydoğu Asya ülkelerinde yaşanan kriz daha sonra Rusya'ya yansıdı ve Rusya üzerinden de Amerikan İç Finansal Piyasası'nı vurdu. 2. Dünya Savaşı'ndan beri yaşanmamış ve örneği olmayan bir dönem yaşandı. Amerikan Kurumsal Bono Piyasası'nın Ekim ve Kasım aylarında işlem aralıkları öyle arttı ki işlem yapılamaz hale geldi. Dolayısıyla 1998 yılından itibaren özellikle uluslararası bankacılığın denetiminde konuya daha fazla özen gösterilmesi ve daha fazla ayrıntıya dikkat edilerek yeni düzenlemelere gidilmesi beklenen bir gelişmeydi. Basel II'nin eski anlaşmaya göre getirdiği farklı bir husus var o da, bankaların kredi risklerini derecelendirme sistemi üzerinden farklı kredilerin karşılığında bulundurmaları gereken sermaye miktarını hesaplama zorunluluğu, yani diğer bir deyişle kredi gereksinimi, her bir krediyi alan tarafın ya da kredinin risk derecesi üzerinden hesaplanabilecek. Bunu sağlamak için öncelikle her kurumun sağlam ve Basel II çerçevesinde uyumlu bir kredi

risk derecelendirme sistemine sahip olması ve bunu en azından iki senedir veya üç senedir kullanıyor olması gerekiyor. Yalnızca bu şartı dikkate alarak değerlendirildiğinde Türkiye'deki hemen hemen tüm bankaların problemi olacağını öngörmek zor değil. Temelde Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere Basel II'nin üç konuda sorun yaratacağı kuşkusuz var. Bunlara daha sonra değineceğim. Türkiye ile gelişmekte olan ülkeleri aynı çatı altında değerlendirmek gerekiyor. Temelde Basel II'nin hedefi, riskleri daha duyarlı bir şekilde ölçebilmek. Bunu başarmak için de özellikle uluslararası bankalara yönelik bir yönetmelik yoğunlaşması söz konusu. Çünkü bu bankalar gerçek anlamda sınır ötesi riski taşıyor dolayısıyla da finansal problemleri sınır ötesine taşıma özelliğine sahipler. Anlaşmanın geneline bakıldığında uluslararası bankaların risklerini daha iyi ölçmelerine yönelik yeni yöntemlerin sunulduğunu görmemiz mümkün.

Cüneyt Sezgin: Siz de aslında Coşkun Bey'in söylediği gibi riskin daha iyi ölçülmesinin Basel II'nin getirdiği en önemli düzenleme olduğuna katılıyorsunuz.

İsmail Yanık: Uluslararası bankacılığa baktığımızda Basel II'ye neden gereksinme olduğunu arkadaşlarımız çok güzel açıkladılar. Ben daha pratik olarak konuya yaklaşmak istiyorum. Özellikle risk yönetim metotlarını icat eden, yani bir yerde kitabını yazan bankaların bile son ekonomik çalkalanmalarda çok büyük yaralar aldığını gördük. Bunu özellikle de Enron skandalında gördük. Diğer bankalarında bazı hesapları çok iyi yapamadıklarını, her türlü riski kontrol ettikleri halde yine de bir yerden patlak verdiğini gördük. Bu belki de uluslararası normlarda bu işin tek bir metotla yapılamayacağını, her bir işletmenin kendine has ve uygun usullerle gitme gereğini getirdi. Bugün Basel II ile ilgili çok detaylı çalışmalar yapılıyor. Master ve doktora tezleri hazırlanıyor, kitaplar yazılıyor. Bizim bunları takip etmemiz imkânsız hale geldi. Adı üstünde zaten bu bir 'uzlaş' herkes kendi metodunu, kendi işletmesine uyan usulü çıkarcak. Basel II devrimsel niteliktedir ve ülke olarak uzakta duramayacağız.

Cüneyt Sezgin: Basel II düzenlemesinin Türkiye'ye neler getireceğini tüm boyutlarıyla yani düzenleyici otoritenin yaklaşımından tutalım da bu sistem içindeki uygulamadan, bankalara neler getireceğini, artıların yanında zorlayıcı nok-

Cüneyt Sezgin; Garanti Bankası Teftiş Kurulu İç Denetim ve Risk Yönetimi Başkanı

talarının neler olacağını da tartışmanın faydalı olacağını düşünüyorum. Kaan Bey sizin görüşlerinizden başlayalım.

Kaan Aksel: Anlaşmanın özüne bakıldığında düzenlemenin muhtemelen endüstrilemiş ülkeler için yapılmış olduğu anlaşılıyor. Ama bu anlaşma sadece gelişmiş piyasalara sahip ülkeler için düşünülmemiş. Özellikle Avrupa Ekonomik Topluluğu'na uyum aşamasında olduğunu ifade eden Polonya, Çek Cumhuriyeti gibi ülkeleri de kapsıyor. Bu ülkelerde de pek çok banka belki de Türkiye'nin ileride yaşayacağı sorunları şimdi yaşıyorlar. Basel'in şartlarını uygulamaya çalışan ülkeler için üç temel sorun ortaya çıkacaktır:

Birincisi; bu ülkelerin kredilerle ilgili veri setleri oldukça kısa, bankaların kredi listeleri ile yapılan derecelendirme çalışmalarında Basel II'nin ön şartlarından bir tanesi standart yönetimin önüne geçmek istiyorsanız en az 5 yıllık bir veri setine sahip olmanız gerekiyor. İkincisi, mevsimsellik efekti dediğimiz etkinin gelişmekte olan ülkelerde daha fazla hissediliyor olacağı. Bunu belki açmakta yarar var. Bundan önceki anlaşmanın metninden yola çıkarak hesaplanan sermaye gereksinimleri piyasa şartlarına çok reaktif değildi. Piyasa şartlarının getirdiği makro ekonomik durgunluklar döneminde sermaye gereksinimini çok artırmıyordu ama yeni

anlaşmanın doğurduğu bir gerçek var ki, artık resmi sermaye gereksinimi ekonomik durgunlukla birlikte artış gösterecek. Bu da şunu getirecek: Bir ülkenin sermaye piyasalarında sağlam bir derinliği yoksa o ülkedeki endüstriyel faaliyetleri finansman ağırlıklı olarak bankacılık kredileri üzerinden sağlanıyorsa, o ülkedeki kredi-lendirme faaliyetlerinde bir durgunluk sağlayacaktır. Bu da tabii ki ülke içerisindeki durgunluk sürecinin uzamasına neden olacaktır. Bu problemi aslında pek çok ülke daha önceden de yaşamış bulunuyor. Özellikle geriye dönük olarak yapılan akademik çalışmalar dikkate alınırsa Örneğin, Meksika ve İsveç üzerine yapılan araştırmalarda görünen bir gerçek var ki; Meksika için konuşursak 1994'deki devalüasyondan sonraki iki senelik süreç içerisinde büyük bankaları birinci gruba, küçük bankaları ikinci gruba ayıracak olsaydık büyük bankalar için sermaye gereksiniminin %100 artması söz konusu olurdu. Eğer içsel derecelendirme yöntemlerinin herhangi birisiyle sermaye gereksinimini bu gruptaki bankalar hesaplıyor olsaydılar, ikinci gruptaki bankaların da sermaye gereksinimi yaklaşık olarak %40 oranında artardı. Bu da şunu ifade ediyor: Yeni anlaşmanın standart yönetim ötesindeki yaklaşımı uygulayacaksanız ekonomik durgunluk dönemlerinde resmi sermaye gereksinimlerinizde çok ciddi artışlar ortaya çıkabilir. Bu artışların yaratacağı önemli negatif etkiler vardır. Şöyle ki; kredi piyasalarının eskisine göre daha az ulaşılabilir olması küçük ölçekli işletmeler için engelleyici olacak dolayısıyla ekonomik durgunluğunda daha uzun süreli gerçekleşmesi gerçeğini doğrulacaktır. En son husus ise veri seti eksikliği; içsel derecelendirme yöntemlerinin gelişmemişliği ve bunların yakın zamana kadar Türkiye'de de diğer gelişmekte olan ülkelerde de hiçbir şekilde bankacılıkta kullanılmıyor olmasından dolayı muhtemelen bankalar, bu yöntemler kendilerine sunulduğunda standart yöntemin dışında herhangi bir yöntemle kredi risklerini ölçmek istemeyeceklerdir. Bunun diğer bir önemli nedeni de kötü temerrüt olasılıklarına haiz kredi portföylerine sahip olan bankalar için standart yöntemin ötesine geçmenin sermaye gereksinimi açısından hiçbir avantajının olmaması olgusudur. En önemli sebep belki de budur. Temelde bu üç problem, gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sistemleri önünde durmakta ve bu problemler için de muhtemelen her ülke kendi

çözümlerini zaman içerisinde üretmek durumunda kalacak.

Cüneyt Sezgin: Operasyonel riskle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Çünkü bu da yeni düzenlemeyle geliyor. O nasıl etkiler yaratacak?

Kaan Aksel: Şimdi QIS 3 çalışması sonuçlandı ve bu çalışma sonucunda şöyle bir gerçek ortaya çıktı: Toplam sermayenin %12 civarında bir kısmını operasyonel riskler için bankaların buldurması gerekiyor. Türkiye gibi ülkelerde standart operasyonel risk ölçüm yaklaşımları ötesine geçilmesi yakın zaman için de pek mümkün gözüküyor dolayısıyla bankaların sermaye gereksiniminde belli bir artış getirecektir. Ama anlaşmanın geneline bakmak gerekiyor. Genelinde şöyle bir alış verişi yapılmıştı: Operasyonel riskte sermaye gereksinimindeki artış kredi risklerinde sağlanan düşüşle kompanse edeceği gelişmiş bankalar. Ama bu gelişmekte olan ülkelerin bankaları için yine söz konusu değil. Çünkü gelişmekte olan ülkelerin bankaları standart yöntemin ötesine muhtemelen uzun süre daha geçemeyecekleri için operasyonel risklere karşılık sermaye gereksinimlerin de bir artış olacağı için toplama bakıldığında bankanın tüm risklerine karşı buldurması gereken sermaye miktarında da yaklaşık olarak %12 ile %15 arasında bir artış beklemek herhalde yanlış olmasa gerek.

Hülagü Özcan: Türkiye’de ve gelişmekte olan ülkelerde işletmelerin ve finansal kuruluşların Basel II’de belirlenen gelişmiş yöntemleri benimsemesi pek de kolay değil. Veri setinin eksikliği, bir takım sistemsel zorluklar ve az sonra değineceğim piyasa gerçekleri bütün bunları engelliyor. Uzun bir süre daha ülkemiz bankaları kredi riskinde standart yöntemleri kullanmaya devam edecektir. Basel II’ye baktığımız kredi riskinde standart yöntem ağırlıklı olarak dışsal rating’e dayanıyor. Dolayısıyla firmanın dışsal rating’i varsa, o rating’e tabi, yoksa %100 ağırlığına tabi. Ülkemiz için bu noktada çok ciddi bir sorun var. Şöyle ki; şu anda dışsal rating’i olan firma sayısı çok az dolayısıyla bu tür sendikasyona çıkmış, rating almış firmaların sayısı çok az. Bu yaygın da olmadığı için her halükarda içeriğine bakılmaksızın gerçek anlamda hassas bir şekilde riski de ölçmeden tüm firmaları %100 risk ağırlığında değerlendiriyor olacağız. Bu gerçekten ülkemiz için çok büyük bir handikap, gizli bir sermaye gereksinimi doğuracak. Bir de metinde Risk Azaltma Teknikleri Bölü-

mü’nde bir takım teminatlardan bahsediyor, ancak ülkemizin uygulamasında oldukça yaygın olarak kullanılan kredilerde müşteri çek ve senedi gibi teminatlar ise bu kapsamda değerlendirilmiyor. Ama geçtiğimiz kriz ve daralma dönemlerinde bu tür teminatların gerçek anlamda risk azaltıcı kapasitelerini gördük ve test ettik. Dolayısıyla hem ülkemiz açısından hem de diğer az gelişmiş ülkeler açısından bu konun dikkate alınması büyük önem taşıyacak.

Cüneyt Sezgin: Bu bölümde Basel II’nin bize ne getirdiğini irdeleyelim istiyorum. Bence bankacılık sistemi bir yana, Basel II ülkelerin ratinginin dışardan yapacağı borçlanmada yaratacağı etkiler dolayısıyla ülkemize ciddi anlamda rekabet dezavantajı getiriyor. Basel’in getirdiği başka şeyler de var. Tartışmamızın şu ana kadar sermaye yeterlilik oranına odaklandık ama mesela piyasa disiplini, gözetimi etkinliğin artırılması gibi unsurları da dikkate almalıyız. Dolayısıyla daha iyi bir mali sisteme doğru temel atıyor, daha iyi bir denetimin yapılmasını sağlıyor. Ülkemiz için de bu uyum çalışmalarının faydaları olacaktır. Ayrıca, özellikle dışarıda iş yaptığımız counterparty (karşı taraf)’lara bizim de iyi bir risk yönetimi yaptığımızı göstermek için en azından kurum bazında standart yöntemleri uygulamak tek seçeneğimiz olmayabilir. Biz standart yöntemlerimiz, "Sermaye yeterliliği açısından daha iyi" desek bile yurtdışında muhatabımız olan yabancı banka "sizden daha ileri uygulamalar bekliyorum" diyebilir. O yüzden bence biraz da bu noktalara değinelim.

Hülagü Özcan: Basel II’nin devreye girmesiyle birlikte 2006’nın sonundan itibaren Türk Finans kesiminin borçlanma imkânları kısıtlanacak ve bir takım zorluklar yaşanacak, maliyet dezavantajı doğacak. TL /YP ayrımını görüyoruz. Hazine ve kamuya yapılan plansmanlar için kredi ya da menkul kıymetlerin değeri TL ise 0 risk ağırlığı, YP ise %100 risk ağırlığı söz konusu oluyor. Burada da şöyle bir sorun var: Kamu ya da Hazine default ettiği (yükümlülüklerini yerine getirmediği) anda orada TL ya da YP diye bir şey söz konusu olmayacaktır. Ama YP’nin %100 risk ağırlığı ile değerlendiriliyor olması birtakım zorluklara neden olacaktır. Bu da sendikasyon ve sekürütizasyon türü enstrümanlarda zorlukları da beraberinde getirecek.

İsmail Yanık: Basel II’nin ne getirdiğine baktığımızda, OECD şemsiyesi altında önemli bir borçlanabilme potansiyeli geliştirmiş olan Tür-

Kaan Aksel; PriceWaterHouseCoopers

kiye ve Türkiye'nin kredi alan kuruluşları olan bankalar ve diğer işletmeler birden bire kredi verenlerden, "Ben bu işe karşılık ayırmak zorunda kalıyorum çünkü senin rating'in buna müsaade etmiyor" diyecek. Türkiye'nin borçlanma maliyetleri birden bire artacak ve biz yeni bir takım maliyetlerle karşılaşacağız. Yani "ratinginizi düzeltin" şeklinde yaptırımlarla karşılaşacağız. Bu da Türk şirketleri için bir takım kuruluşlardan hızla rating alabilme süreci başlatacak. Rating şirketleriyle daha fazla ilişkiye girilecek neden? Çünkü daha iyi rating alarak borçlanma maliyetleri düşürmek için.

Kaan Aksel: İsmail Bey'in söylediklerine katılıyorum. Ancak bir ekleme yapmak istiyorum. Yurtdışında katıldığımız bir toplantıda BIS'in görevlilerinden önemli bir akademik uzman "Her riskin karşılığında bir fiyat vardır. Dolayısıyla kötü risk derecesine haiz kredilerin de fiyatı artacaktır ve bu problem yaratmayacaktır" dedi, ama buna şu nedenden dolayı katılamıyorum: Eskiden özellikle Avrupa'daki bankaların çoğu finansal raporlarında risk konusunda yaptıkları açıklamaları çok sınırlı tutuyorlardı, daha doğrusu tutma hakkına ve avantajına sahiptiler. Piyasanın uygulaması buna uygundu. Ama yeni anlaşma ışığında değerlendirildiğinde risk konusunda yapılması gereken çok fazla açıklama var. Sizin piyasaya, bilgi olarak bunları sunmanız gerekiyor ve piyasa da sizin hakkınızda ku-

rumun diğer bir değişle bankanın taşıdığı riskleri daha iyi değerlendirebilecek bir konuma ulaşıyor. Bu açıklamalar yapılmaya başlandıktan sonra ben pek çok bankanın kötü risk derecesinde kredileri mümkün olduğu kadar azaltmak isteyeceğini dolayısıyla da eskiden kötü risk derecelerine haiz krediler için uygun görülen düşük faizleri bundan sonra göremeyeceğimizi öngörüyorum. Bu hususu; Türkiye ve Türkiye benzeri ülkelerde bulunan finansal kurumların borçlanmasını belki de en büyük faiz artışını sağlayacak olan sebep olarak görüyorum. Avrupa ülkelerinde, İspanya, Polonya, Almanya, Fransa, İsviçre İtalya'da reel sektörün önde gelen kurumları, daha önce herhangi bir derecelendirme kurumu tarafından risk dereceleri olmayan kurumlar hızlı bir şekilde kredi risk derecesi almaya çalışıyorlar. Sebebi de şu: Basel II çerçevesine bir kurum bankaya gidip de "Bana kredi ver" dediğinde banka derecelendirilmemiş olduğu için standart yöntem adı altında %100 kredi risk derecesine atanacak. Ama eğer söz konusu kredi risk derecesi, BB+2'nin üzerinde ise %100 değil %50 veya %20 kredi risk derecesine atanma şansına sahip olacak. Bunun için bütün reel sektörde bir çalışma var. Ama Türkiye'ye bakıyorsunuz reel sektörde Basel II konusunda en ufak bir çalışma yok. Burada yol gösterici olması açısından resmi denetçi merciin sadece bankaları değil, bankalar ötesinde Basel II'nin en büyük etkisinin görüleceği reel sektöre de yol göstermesinin faydalı olacağını düşünüyorum.

Cüneyt Sezgin: Çok doğru söylüyorsunuz. Hatta mevcut durumda reel sektörün bunlarla ilgilenmek gibi bir kaygısı da yok. Şu anda risk yönetimi dendiğinde yalnızca kurun düşük kaldığı ve ihracattan kaybedildiğini anlıyor ve savunuyorlar.

Kaan Aksel: Bu sadece bankaların değil, zaman içinde bütün endüstrinin problemi olacak. Öncelikle bankalar üzerinden yol gösterici bir çalışmanın yapılması faydalı olabilir. Bunun hangi resmi ya da yarı resmi kurum tarafından yapılacağı çok da önemli değil, ama reel sektörün şimdiden çalışmalarda bulunmasında fayda var.

Coşkun Küçüközmen: Düzenlemelerin uygulanmasında ülkelerarası farklılıklar vardır. Bırakın ülkelerarası farklılıkları bankalararası farklılıklardan bile söz edebiliriz. Faaliyet alanı farklılıkları, yakın çalıştıkları sektörler ve yapıları itibarıyla farklılıklar var. Bünyesinde mali şirket-

ler grubu gibi farklı alanları bulunduran bankalar var. Tek başına sadece klasik bankacılık yapanlar var. Böylesi çeşitliliğin olduğu bir ortamda düzenlemelerin de bu çeşitlilik ve farklılıkları dikkate alması gerekiyor. Herkese tek tip elbise giydirmeye çalışırsanız olumsuzluklar baş gösterir, düzenleme amacına ulaşamaz. Düzenlemenin rekabeti bozucu etkisi ortaya çıkar ve olumsuzluklar birbirini tetikler. Yapılan düzenlemelerin bankaların faaliyetlerine olumlu katkıda bulunması, hareket alanlarını kısıtlamaması, gereksiz yük getirmemesi, anlaşılabilir ve uygulanabilir olması gibi özelliklere sahip olması gerekiyor. Riski alan ve yöneten bankalardır. Bunu özellikle vurgulamak istiyorum. Bunun nedeni ise şu: Basel Komitesi kendi kendine, "Biz bankaların bu kredi riski sorununu nasıl çözeriz" diyerek işe başlamış ve buna bir çözüm bulmuş değil. Sistemdeki boşluklar ya da istismar alanlarına yönelik sorunların düzenleme yoluyla çözümlenmesine ilişkin ilk tepkiler bankalardan gelmiştir. Örneğin; JP Morgan 1994'de RiskMetrics'i 1995'te ise CreditMetrics'i uyguluyor ve hatta bunu Internet üzerinden kullanıcılara ücretsiz olarak sunuyor. Arkasından 1997'de CSFB Credit Plus olarak adlandırılan modelini ortaya koyuyor (örnekleri çoğaltmak mümkün). Daha sonra bu bankalar "Biz riskimizi bu şekilde ölçüyoruz ve yönetiyoruz" diyor. Oyun alanlarının düzleştirilmesi, rekabetçi ortam içerisinde düzenlemeden herkesin aynı şekilde yararlanabilmesi için de belli düzenlemelerin yapılması gerekiyor. Aksi taktirde uluslararası rekabette dezavantajlar doğuyor. Baskı gücü bir tür bankalardan denetim otoritelerine doğru olmakta, ancak bu gelişmiş G 10 ülkelerinin egemenlik alanı için geçerli bir kural. Ülkemizde ya da ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde durum nasıl diye sorduğumuz zaman, bir lidere ki genellikle denetim otoritesi ya da genel anlamda kamu önderliğine ihtiyaç duyduğumuz ortaya çıkıyor. Lider olacak ama az önce söylediğim gibi riski alan, yönetmek zorunda olan ve sonuçlarına katlanmak zorunda kalan bankalardır. Böyle bir ortamda Basel II'yi bir şans olarak görürsek, getirilen yenilik ve değişiklikler bugüne kadar yapılan düzenlemelerden farklı olacak. Basel II, düzenleme ve denetim otoriteleriyle bankalar arasında daha yakın bir çalışma sürecini bir nevi işbirliğini ve hatta ortaklığı gerektirmektedir. Neticede ortaya çıkan resim, ülke çıkarları, bunun bir şekilde

*İsmail Yanık; Türkiye Ekonomi Bankası
Yönetim Kurulu Görevli Üyesi*

korunması, sürdürülmesi, iyileştirilmesidir. Bu açıdan bakıldığında Basel II; denetim otoritesinin üstlenmiş olduğu kamusal, sosyal sorumluluk çerçevesinde bankaların varlıklarının doğası gereği üstlenmiş oldukları riskleri en iyi şekilde yönetme çabaları ve ekonomik faaliyetlere, büyümeye ve kalkınmaya katkıları arasında optimum bir dengenin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Mevcut finansal istikrarın korunması hatta iyileştirilmesi ekonomik kalkınma hedeflerinin tutturulmasında finansal kesimin özellikle bankacılığın rolü açık ve nettir. Basel II Türk Bankacılık sistemini nasıl etkileyecek ya da bankacılık faaliyetlerini hangi ölçüde etkileyecek? Bu konuda İsmail Bey "Basel II konusunda bir çok yüksek lisans ve doktora tezleri yapılmıştır ve yapılmaktadır" diyerek çok doğru bir saptamada bulundu. Esasında bütün bunlar ciddi boyutta görüş zenginliğini, kantitatif yaklaşım zenginliği getiriyor. Ancak Kaan Bey'inde bahsettiği gibi bu konuda ülkemize ilişkin olarak yapılmış ve net etkileri/bilgileri gösteren bir çalışma yok. Elinizde net bir gösterge olması gerekiyor ki yol alabilesiniz. Basel II metoduyla işe birden bire başladığınız zaman bu şuna benziyor: Altınızda son derece mükemmel bir uçak var hava yoluyla ülkeye getirmişsiniz ama ülkenede o uçağını inebileceği ne uygun bir pist, ne kontrol kulesi, ne de ona ilişkin bir alt yapı var.

Uçak bir süre hatta gereğinden fazla havada kalıyor ya da uygun olmayan bir zemine iniyor ve orada kalıyor. Dolayısıyla alt yapı çalışması çok önemli. Basel II Türkiye’de uygulandığı zaman bunun sonuçları ne olur? Kesinlikle hiç kimse bu konuda net şeyler söyleyemez. Türkiye OECD üyesi olmaktan kaynaklanan bir takım avantajlarını ciddi boyutta kaybediyor. Mesela Şili’ye baktığınızda ki Şili OECD üyesi değil, böyle bir olaydan dolayı ciddi boyutta bir avantajı sahip oluyor. Bu bizi nasıl etkileyecek? Bu konuda gerçekten ciddi bir çalışmanın yapılması gerekiyor. Çünkü bu bir politika. Cüneyt Bey az önce çok güzel bir kelime kullandı "farkındalık" bunun ne kadar farkındayız bu önemli. Denetim otoritesi olarak, bankalar olarak reel sektör olarak ve diğer kesimler olarak bu konunun ne kadar farkındayız. Tüm Avrupa Ülkeleri, İngiltere, Amerika bu konuyla ilgili ayrıntılı dokümanlar yayınladılar, çalışmalar yaptılar ve konuya en iyi şekilde hazırlandılar bizim yaptıklarımız da çok önemli ancak ne kadar yeterli? Ancak şu da bir gerçek ki bu ülkeler zaten bu sürecin en başından beri içindeydi ve yönlendirici olanlar da bunlardı, kendi bankalarıyla ve sistemleriyle çok sıkı bir diyalog süreci başlattılar. Esasında biz de bir mini Basel Komitesi benzeri bir yapılanmayla bankalarla birlikte bu çalışmaya başladığımızı ve bu konuda gerçekten kısa zaman içerisinde mesafe alındığını söyleyebilirim. Bu bir realite, bunu simülasyon çalışmalarına atıfta bulunarak biraz daha açmak istiyorum. Basel II’nin etkisi ne olacak konusunda Basel Komitesi önderliğinde QIS (Quantitative Impact Studies= Sayısal Etki Çalışmaları) çalışmaları yapıldı. Bir çok ülkeden bankalar katıldı, sonuçlar değerlendirildi Basel II’ye son halinin verilmesine büyük ölçüde katkıda bulunuldu.

Bu çalışmaların sonucusu olan QIS3’e ülkemiz de katıldı. Benzer şekilde bankalarımız da basit egzersizler üzerinden başlamak üzere muhtelif çalışmalar yapmaya bir an önce başlamalı. Bu çalışmalarda stres testleri, senaryo analizleri oldukça önemli ancak diğer önemli konulardan biri de içsel derecelendirme yapabilmeye yönelik çalışmalardır. Bu noktada alışkanlık kazanmak söz konusu, çünkü Basel II’ye baktığınızda bu düzenlemenin ciddi bir kültürel boyutu olduğunu da görüyorsunuz. Kredi riskinin de, risk yönetiminin de bir kültürü var. Bunların Türkiye’ye yerleşmesi mutlaka zaman alacak. Yani bir şey yaparken risk boyutunu hangi ölçüde

dikkate aldığınıza bakmak gerek. Bankalar ve BDDK açısından iki önemli unsur var: Bilgi kaynağı ve insan kaynağı. Bankalar açısından geleceğe dönük insan kaynağı profilinin belirlenmesi çok önemli. Ne tür alanlara hangi nitelikte ve hangi eğitime sahip insanlar alınıp ne şekilde eğitilecek. Önümüzde üç yıl var diyoruz ama bence bu planlamanın bir an önce başlaması gerekiyor. Bilgi kaynakları da çok geniş bir kavram ama burada da seçici davranmak gerek. Finans dünyasında neler olup bittiğini ne kadar takip ettiğimiz ve yorumlayabildiğimiz çok önemli. Kapsamlı bir kütüphaneye sahip olmanın yanı sıra elektronik veri kaynakları var. Tabii bir takım riskler de var. Mesela Basel II’ye yapılacak yatırımlarda yanlış planlama neticesinde maruz kalınabilecek olan yatırım riski ve teknoloji riski söz konusu. The Banker Dergisi’nde yer alan küçük bir cümleyi örnek vereyim: "Büyük düşün, basit başla". İstedığınız kadar karmaşık düşünün ama adım adım başlamalısınız yapacağınız işe. Burada bankalar ne yapmalı? Bankalar ve BDDK farklı radar ekranlarıyla çalışacaklar. Basel II çerçevesinde BDDK’nın model ve gözetim ekranında, daha bir makro görüntü olurken, bankaların ekranında da mikro boyutlu ve sürekli kendini gözlemleyebilecek bir başka küçük ekran daha olmalı. Çünkü Basel II çerçevesinde gerek global ekonomiden, gerek ülke ekonomisinden, gerekse bulunduğumuz yerel ortamdan etkilenme katsayımız ciddi boyutta yükselecek. Ortam ve koşullar değiştikçe değişmek gerekecek. Böyle durum iyi midir kötü müdür? Bu da tabii başka bir tartışma konusu. BDDK’nın reel sektöre yol göstermesi gerektiği ve farkındalık konusuna tekrar atıfta bulunmak istiyorum. Kaan Bey’in de söylediği gibi BDDK mutlaka yol göstermeli ama şu anda ekonomik gidişat içerisinde öncelikler çok sık değişiyor, gündeme başka bir konunun gelmesiyle bazı konular arka plana atılıyor. Ama Basel II’nin ciddi boyutu ve sürenin giderek kısılması da göz ardı edilemeyecek bir gerçek. Düzenlemelerin gelecekte ülke ekonomisi ve borçlanma üzerine olumsuz etkileri görüldüğünde bu sefer hepimiz sorumlu olacağız. Nelerin gereğince yapıp yapılmadığına bakacağız. Bir şekilde ivmeyi artırmamız gerekiyor. QIS çalışmaları neticesinde ortaya çıkan tabloya baktığımızda az önce de dediğim gibi bankadan bankaya sistemden sisteme farklılık gösterdiği için her ne kadar olumsuz bir tablo gibi gözükse de elde

edilen sonuçların tam anlamıyla gerçeği yansıttığı söylenemez: Bu çalışma geçmiş/statik portföyler üzerinden yapıldı. Yani bir nevi geçmiş portföyünüze bugünkü Basel II koşullarını uygulasanız sonuçlar nasıl olurdu sorusuna yanıt arandı. Ancak Basel II bugün yürürlükte olsaydı bu sefer sizin kredi verme ve kredi riski yönetme davranışınız daha farklı şekilde olabilecekti. Dolayısıyla burada ilk konu bence statik portföyler üzerine elde edilen bilgilerin bir nevi yol gösterici bilgi olarak dikkate alınmasının gerekliliği. Ama bir başka önemli unsur da QIS çalışmasının sonuçlarını üretirken karşılaşılan zorluklar. Burada elde edilen deneyimler en değerli bilgi kümeleridir. Mesela operasyonel riskte faaliyet kollarına ayrılması konusu ciddi bir sorun oldu. Teminatlar konusu ise bir başka ciddi sorun oldu. Bu ve benzeri sorunlar zaten sistemin kendisinin ürettiği sorunların bankacılığa oradan da sermaye yükümlülüğüne yansımalarıdır. Bu sorunların düzelmesi sadece bankacıların ya da BDDK'nın elinde değil. Topyekûn çalışılması gerekiyor. Piyasada ekonomik birimler arasında koordinasyonun sağlanmaması neticesinde ortaya çıkan boşluklar piyasada gerçek bir risk kaynağı olmaya devam ediyor. Bu tip kapsamlı düzenlemelere girerken sorumluluk ve yetkilerin net olarak belirlenemediği alanlar yaratmaktan kaçınmak gerek.

Birincisi QIS çalışmaları çok önemli, ikincisi biz bu çalışmaların sonucusuna ev sahipliği yaptık (QIS3'e 6 bankamız katıldı). Yapılan bu ev sahipliği Türkiye'ye ciddi boyutta prestij kazandırdı. Türkiye bugün literatüre girdi ve yapılan çalışmalarında yerini aldı. Ancak Basel II düzenlemesine mesnet teşkil edecek ve BDDK'nın politikalarına etki edecek girdiler bankalardan gelmeli diye düşünüyorum. BDDK tek başına "bu iş şöyle yapılacak" demekten ziyade, BDDK ve bankalar aynı çizgiye gelmeli. Bu da birlikte çalışmayı gerektiriyor. Salt çalışmanın sonuçlarına bakarak yorumlarda bulunulmamalı. Bu konuda spekülasyonlara da kesinlikle yer vermemek gerekiyor. Basında Basel II ile ilgili haberler magazin haberi olarak değerlendirilmemeli. Burada da bilinçli ve bilgiye dayalı bir yaklaşım gerekiyor. Diğer bir önemli noktada Basel II'ye yatırım yapmadan önce bu yatırım ne kadar gerekli olduğu ve sonuçlarının neler olduğuna, ihtiyacınızın nelere olduğuna çok iyi karar vermeniz gerekiyor. Bu konuda hem Basel'i hem de Basel'e emek vermiş olanları son derece üzen

yaklaşımlar var. Hatta bunlar Risk Magazine'in son sayısında ifade edildi. Çok ciddi eleştirel suçlamalar içeriyor, "bize bu kadar yatırım yaptırdınız oysa önerilen yöntemler şu kadar hata içeriyor, biz niye bu yatırımı yaptık?" diye soruyorlar. Unutmamak gerekiyor ki yatırım kararı sürecinde "neyi niçin alıyoruz, işimize ne kadar yarayacak ve ne kadar süre ile kullanabileceğiz, bu sistemler zaman içerisinde gelişmeye ne kadar açık" gibi soruları sormak gerekiyor.

Cüneyt Sezgin: Bence söyledikleriniz birçok verimli tartışma noktasına da yol açmış oldu. İzin verirseniz, sizin de söylediğiniz gibi, küçük ve orta ölçekli firmalar tartışılmaya açık bir konu ama Türkiye'de KOBİ'lere o kadar kredi verilmiyor ki, bankacılık sistemi sermaye gereksinimini o kadar etkilesin. Ancak yine de böyle çalışmalar yapılacaktır, belki de konjonktür değişince doğru bir noktaya da oturacaktır. Şimdi sektörle devam edelim ve İsmail Bey'den başlayalım.

İsmail Yanık: Türkiye açısından baktığınızda düzenleme, bilgi toplama açısından önemli bir IT altyapısı gerektiriyor. Bu konu ileri aşamada üniversitelerimizi de ilgilendiriyor. Konuyla ilgili çalışmaların yapılması, insanların yetiştirilmesi gerekiyor. Bu konu çok derin ve geniş bir konu. Türkiye Basel II'den kaçamaz. Muhakkak ki Basel II'nin gereksinimlerine kendi ölçeklerimizde uymak zorundayız. Geçenlerde 2002 sonuçlarıyla bankaların elindeki kağıtların riske maruz değerine baktığımızda, komple sistemin sermayesini aştığını gördük. Standart model dışında baktığımızda bu çok ciddi anlamda sermaye açığını gösteriyor. Avrupa'da kullanılan ürünlerin çoğunu biz burada kullanıyoruz. Kullanabilecek yetenekteyiz ama iç piyasada ağırlıklı olarak çok basit ürünlerle çalışıyoruz. Çok gelişmiş risk yönetimi teknikleri var ve Türkiye özeline indiginizde çoğunlukla spot+forward kullanıyoruz. Peki batıda son derece gelişmiş olan risk yönetim metodlarını tümüyle irdeleyen çözen çok gelişmiş bir sistemi Türkiye'ye getirmeye çalıştığınızda nasıl yapacaksınız? Türkiye kendi içinde standart uygulamaları aynen alıp uygulayabilecek durumda değil, bunun yerine kendi sentezini kendi uzlaştığı akılla üretmek ve kendi elemanını yetiştirmek zorundadır. Ve kendi yöntemlerini de bir şekilde açıklamak zorundadır.

Hülagü Özcan: Az öncede belirttiğim gibi gerçek anlamda Basel'den dönüş yok. Her halükarda 2006 ve onu izleyen yıllarda Basel'le yaşa-

yacağız. Tabii burada Reel sektör yaklaşımı çok önemli. Reel sektör şu dakikaya kadar aslında olayın farkında değil. Ya da farkında olmak istenmiyor. Bu konuda yapılan toplantılarda soru dahi gelmiyor. Bu çok önemli bir şey. Gerçek anlamda bu topyekün hareket ve herkesi ilgilendiriyor. Finans kesimini, karşısındaki reel sektörü ilgilendiriyor. Kaan Bey'in az önce bahsettiği gibi Avrupa'da bir takım firmalar kendi ratinglerini yaptırıyorlar. Bizde böyle bir uygulama yok. Bunun çabası içinde bile değil. Burada gerçek anlamda finansal kesiminde ne kadar farkında olduğuna bakmak lazım. Biz bankalar birliğinde az sayıda bankayla bu çalışmaları yürütüyoruz. Bu bankaların sayısı 9'u geçmiyor. Halbuki daha fazla banka var. Onlar ne kadar farkındalar? Onların yönetimleri ne kadar farkında? Bu da işin ayrı bir yönü. Sorun gerçek anlamda reel sektör tarafında çıkacak. Yani Basel II'yi yaşayacağız ve yaşamak zorundayız ama etkileri Türkiye'de krizimsi bir ortam yaratacak. Çünkü her halükarda firmaları ratinglere zorlayacağız. Bir de burada dışsal rating dediğimizde firmaların ratinglerinin nasıl yapılacağı gündeme gelecek. Pakistan'da, Hindistan'da Moody's in ve S&P'nin birtakım firmalar için çalışmalar içinde olduklarını biliyoruz. Türkiye'de bu tür hareketler başlayacak mı, başlamayacak mı bu da bir soru işareti. Şu anda Basel II'nin belki adını bile duymak istemeyen bir reel sektör karşımızda duruyor. Bunun yanında bir takım gerçekler var, risk azaltıcı teknikler, teminatlarımız var. Çek ve senetler ülkemizde gerçek anlamda risk azaltıcı bir teknik olarak duruyor. Böyle bir gerçek var ama Basel bunu dikkate almıyor. Bu tür yaklaşımlardan nasıl uzaklaşacağız, karşı taraf bunu nasıl kabul ediyor olacak? Bunlar hep birer soru. Bu dokümanı okuduğunuz zaman aslında ciddi farklılıklar olduğunu görüyorsunuz. Gelişmiş ülkelerle bizim aramızda uçurumlar var. Örneğin, gelişmiş ülkelerde kredilerde seniyorite uygulaması var ama biz de böyle bir uygulama yok. Biz de bir takım kredilerin önceliği diye bir şey söz konusu değil. Dolayısıyla ciddi kavramsal ve uygulama farklılıklarımız var. QIS 3 çalışmasında Basel komitesinin, gelişmiş ülke bankacılarının bankalarının temsilcilerinden oluşan bir komite olduğunu ve ağırlıklı olarak orada IRB yöntemlerine odaklanmış olduklarını ve standart yöntemleri tamamen bir tarafa bırakmış olduklarını gördük.

Kaan Aksel: Burada Hülagü Bey'in söylediklerine atıf olarak şunları söyleyebilirim. Aslında Basel dokümanı örnek bir doküman ve son halini kazanmış değil. Bundan sonra da üzerinde revizyonlar ve düzeltmeler de yapılacaktır. Resmi bankacılık denetleme ve düzenlemesinden sorumlu denetçi mercii kendi ülkesinde bu metnin nasıl uygulanacağı konusu var. Metinde Hülagü Bey'in az önce değindiği gibi kredi risk azaltıcı tekniklerin hangileri nasıl uygulanacak, hangi enstrümanlar için hangi iskontolar ve katsayılar uygulanacak veya metnin gelişmiş içsel derecelendirme bazlı yöntemlerin hepsi için kullanılan temel formüllerindeki temel saç ayakları, temel parametreler; temerrüt halinde kayıp, temerrüt olasılık oranları, riskteki tutar ve vade parametrelerinin nasıl belirleneceği konusunda resmi denetçi mercilere çok büyük olanaklar tanınmış bulunmaktadır. Resmi denetçi mercii bu parametrelerin ülke içinde nasıl kullanılacağı nasıl değerlendireceğini bize bir ölçüde söyleyebilir. Burada belki de altının çizilmesi gereken husus, Basel II'ye yönelik olarak bankalarımızın çalışmalarına başlamaları ve sistematik olarak bir yol haritası çerçevesinde bu çalışmalarını organize etmelerinin zamanı belki geldi de geçiyor. Avrupa ülkeleri de bu noktaya gelirken aynı süreci yaşadılar. Bu sürecin nasıl olması gerektiği konusunda aslında örnekler çok fazla. Bunlar da bize şunu gösteriyor: Öncelikle, derecelendirme sistemlerinin bankacılık içerisinde uygulamaya alınması ve bunlardan doğru verilerin elde edilmesi denetçi mercii tarafından kontrolünün sağlanması lazım. Kredi risk derecelendirme sistemleri oturduktan sonra diğer parametreler hakkında çalışmalar yapılabileceğini söylemek zor olmasa gerek. Bu parametrelerin her birinin Türkiye içinde hesaplanmasında nasıl problemlere karşılaşılabileceğine değinmeden önce, Türkiye'nin AB'ne aday ülkelerden biri olduğunu ve bunun da bizi Basel'e bağlayıcı etkisi olduğunu belirtmek gerekiyor. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda Brüksel'den yönetilen bir bankacılık komitesi var ve bu bankacılık komitesi Basel'i çok yakından takip ediyor, yayınladıkları yönetmeliklerle temel Basel dokümanlarını da 3 veya 5 aylık süreç içinde çok az değiştirerek bütün Avrupa ülkelerinde uygulamaya açıyor. O açıdan BIS ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Bankacılık Komitesi arasında herhangi bir uyumsuzluk kesinlikle söz konusu değil. Bizi bağlayıcı

tarafı da, biz bir gün Avrupa Topluluğu içerisinde yer almak istiyorsak bunu bankacılık dışında yapamayacağımıza göre kendi bankacılık yönetmeliklerimizi ve düzenlemelerimiz de Avrupa ekonomik topluluğu içerisinde uygulananlarla eşgüdümlü hale getirmemiz gerekiyor. Kısaca uyum aşamasında olduğumuz bu topluluğun bankacılık yönetmelikleri konusunda şimdiden çalışmaya başlamamızda büyük faydalar var.

Cüneyt Sezgin: Basel II'ye uymak AB'ye uyum açısından da önemli. AB'nin bankacılık sisteminde de çok alt standartlarla çalışmamıza izin vermeyeceği kanısındayım.

Son turumuzda Türkiye'nin Basel II'ye uyum sağlamasında hem düzenleyici otorite, hem bankacılık sistemi, hem de reel sektör veya topyekûn bir ülke olarak neler yapması gerektiği konusundaki argümanlara devam edelim.

Hülagü Özcan: Bu işte en önemli taraf düzenleyici otorite ile riski alan bankalar ve reel sektör. Sonuçta 3 yıllık bir periyot var ve bu 3 yıl aslında uygulamanın başlayacağı süre. Dolayısıyla bunu 3 yıla yaymadan olabildiğince daha kısa deadline'lar koymalıyız. Çalışmaya başlamadan önce düzenleyici otoritenin yapması gerekenleri, bankaların yapması gerekenleri ve reel sektörün yapması gerekenleri belirlemeliyiz. Burada düzenleyici otoritenin ilk hareket eden taraf olması gerektiğini düşünüyorum. Düzenleyici otorite zaten bugüne kadar bir takım çalışmalar yaptı. Onu daha da artırması lazım. Düzenleyici otorite Basel Komitesi oluşturdu. Basel Komitesi birtakım bankaların bu işten sorumlu yönetim kurulu üyelerinin davet edildiği komitedir. Bunun banka hissedarları seviyesine taşınması ve bu hissedarlar ile farkındalığı test etmesi ve gerçek anlamda önemini ve kaçınılmaz olduğunu banka sahiplerine onun yönetimine ve üst yönetimine anlatması çok büyük önem taşıyor. Ardından bankaların yapması gerekenleri, Bankalar Birliği ile çalıştığımız komitelerde görüyoruz. Konuya ilgi gösteren ve çalışan bankalar var ancak çalışan küçük grubu görüyoruz. Şimdi QIS 3 çalışmasıyla bankaların daha da işin içine girdiğini görüyoruz. Bu çalışmalar sadece, risk yönetimlerindeki bir takım insanlara sofistike metotlarla, kimsenin anlamadığı simülasyonlarla ve stres testleriyle bu işi anlatmak olmamalı, reel sektörü bilgilendirmeye yönelik de çalışmalar yapılmalı. Bugün itibarıyla hesapladığımız tek bir figür bile bir şey ifade etmiyor. Tabi

Hülagü Özcan; Oyakbank Risk Yönetimi Başkanı

bunu piyasa riski için söylüyorum. Burada her düzeyde farkındalığı artırmak çok önemli. Sofistike olarak kullanılan terimlerin yanı sıra "Bakın bunlar geliyor ve bu değişiklikler olacak ve bunlardan siz etkileneceksiniz" şeklindeki lobi faaliyetlerinin hızlı bir şekilde devam etmesi gerekiyor. Ülkemiz insanları gerçekte olayla karşılaştığı zaman harekete geçiyor. Bu süre 2006 ise, her halükârda kafalarda ertelenip gidiyor. Bu uzlaşının AB ile de bağlantısı olduğunu da yönetimlere abartılı bir şekilde anlatmalıyız. Burada BDDK'ya da şöyle bir iş düşüyor: Uygulama farklıklarımızın Basel komitesince kabul edilebilmesinin sağlanması gerekiyor. Müşteri çek senetlerinin teminat olarak kabul edilmesinin sağlanması, lokal paraya sıfır uyguluyorsun o zaman yabancı paraya da sıfır uygula demek ve kabul ettirmek lazım. Bu doğrudan doğruya düzenleyici otoritenin Basel'deki lobi faaliyeti olmalı.

İsmail Yanık: Uluslararası boyutları dikkate aldığımızda Türk bankalarının mevcut sermaye yapılarına baktığımızda anlıyoruz ki bu uzlaşının hedeflediği kitlenin çok uzağındayız. Bu entegrasyonda da Türkiye bundan ayrı da kalamayacak. Fakat bu sadece bankalara da bırakılmamalı. Bundan etkilenecek tüm grupların birlikte hareket etmesi gerekiyor. Şu ana kadar ki çalışmalara baktığımızda biz sadece BDDK ve bankalar birliği vasıtasıyla bankalar olarak yoğun

çalışmalar içindeyiz. Bunu belli ölçüde sektör dışına taşımaya çalıştık. Merkez bankasının katılımıyla, Odalar Birliği'nin vasıtasıyla beraber seminerler düzenledik ve bu mesajı iletmeye çalıştık ama cari problemler nedeniyle Cüneyt Bey'in de bahsettiği gibi bizim 5 saatlik verdiğimiz seminerin en önemli kısmı merkez bankası da bizimle birlikte olduğu için sadece kur'un ne olacağına yönelikti. Bizim tüm uğraşlarımız boşa gitmiş olarak moral bozukluğuyla geri döndük. Halbuki bu sadece bankaların problemi değil, ayrıca Basel II, Türkiye Cumhuriyeti Hazinesi'ni ve reel sektör borçlanmasını da çok yakından ilgilendiriyor. Sadece bankalar açısından borçlanmayı maliyet artışı ile kalmayacak bankaların varlık tarafını da etkileyecek. Ona göre verdiğimiz krediler değişecek. Bu tip uygulamalarda topyekûn bir hareket gerekiyor.

Kaan Aksel: Orijinal metnin kredi risk azaltıcı teknikler diye bir bölümü var. Burada değişik teminat ve garantilerin nasıl değerlendirileceği açıklanıyor. Buna bakıldığında iki temel yöntem var. Biri, basit yöntem, diğeri de kapsamlı kredi risk azaltıcı yöntem. Eğer siz şu anda Türkiye'de uygulandığı gibi standart yöntemle kredi risklerini ölçüyorsanız ve basit yöntemi değerlendiriyorsanız, herhangi bir teminatın verilen krediyle vade ve kur cinsinden uyumsuzluğu halinde dikkate alınabilmesi için banka olarak kapsamlı yöntemi kullanmanız gerekiyor. Ama kapsamlı yöntemi kullanabilmeniz için de sizin bütün teminatlarınızı elektronik bazda takip ediyor olmanız lazım, her bir kredinin hangi teminatla ilişkilendirilmiş olduğunu sistemin elektronik olarak kavrayabilmesi gerekiyor. Yalnızca bu ayrıma bakıldığında Türkiye'deki bankaların çok ciddi problemi olduğu aşikar. Hülagü Bey'in dediğine kesinlikle katılıyorum. Basel metninde olmayan Türkiye'de yaygın olarak kullanılan teminatlar var. Ama bunların resmi denetçi merci tarafından Basel tarafındaki yöntemlerin içerisinde nasıl değerlendirileceği bizlere yönetmelik maddelerinde ya da tebliğlerde açıklanabilir. Basel metnine uyumsuzluğun aşılabileceğini düşünüyorum. Eğer bir banka standart yöntemin ötesine geçmek isterse temel parametreleri olan temerrüt halinde kayıp, temerrütte düşme olasılığı, risk tutarı ve her bir kredi için vade parametrelerini hesaplamakla yükümlü olur. En azından temel içsel derecelendirme bazlı yöntemde temerrüt olasılığının sağlıklı bir şekilde elde edilebiliyor olması gerekiyor. Ge-

lišmiş yöntemler şu anda Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar göz önüne alındığında nerdeyse uygulanmaları imkânsız diyebileceğimiz kadar zor. En azından derecelendirme sisteminin 7 senelik bir veri setini sağlıyor olması gerekiyor. Burada derecelendirme sisteminin aynı zamanda ileriye dönük bir tahmin sistemi olduğunun altını çizmek istiyorum. Türkiye'de genelde derecelendirme sistemi dendiğinde şu anlaşılıyor: Geçmişten sınıflara atadığımız kredilerin her sınıf içerisinde gösterdikleri temerrüt oranlarını alırsız bunu kullanırsız gibi bir yaklaşım var bu aslında Basel'in kendi içerisinde ifade etmediği bir konu. Kredi Risk derecelendirme Sistemi aslında kredinin hareketinin ön görünümünü bize sağlayan bir sistem olmalıdır. Burada temerrüt olasılıklarının dereceler bazında öngörülebilir olması lazım. Bu konuda 1996 yılından beri Avrupa'da pek çok çalışma yapılmış ve diğer bütün parametrelerle karşılaştırıldığında bu parametrelerin doğru bir şekilde öngörülmesi aslında en zor aşamalardan bir tanesi olduğu görülmüş.

Sistem içerisinde Basel metninde yakın zamanda yapılan değişikliklerle bazı kredi risklerine karşı bulundurulması gereken sermaye miktarında ciddi azaltmalara gidildi. Bunlar özellikle küçük ve orta ölçekli kredileri için ciddi değişiklikler içermekte, orta Avrupa'da bankalar tarafından bu tarz işletmelere kredi sağlandığı biliniyor. Ciddi artışlardan kaçınabilmeleri için yaptıkları lobicilik faaliyetleri sonucunda küçük ve orta ölçekli işletmelere açılan krediler eğer kredinin parasal büyüklüğü bir milyon Euro'nun altındaysa ve toplam portföy içerisinde yüzdesel ağırlığı belirli bir oranın altındaysa kuruma açılan kredinin risk tutarı, perakende kredi olarak değerlendiriliyor. Perakende krediler de Basel tarafından öncelikli krediler olarak ele alınmakta. Bunu söylememdeki sebep şu: Bankaların kurumsal portföyleri ağırlıklıysa o bankaların kredi sermayesinden perakende kredilerin ağırlıklı olduğu portföylerin bulunduğu bankaların kredi sermayesi çok daha fazla olabiliyor. Diğer bir deyişle perakende kredilerde daha az bir risk ağırlığıyla sermaye gereksinimi hesaplanması sağlanmış durumda. Bu belki de Basel'in bilinçli olarak düzenlediği bir madde. Çünkü Ocak 2001 ayından sonra yapılan bütün düzeltmeler ve revizyonlarda görünen bir gerçektir ki, öncelikle küçük ve orta ölçekli krediler için elde edilen kredi risk ağırlıkları, daha sonra perakende-

de krediler için elde edilen kredi risk ağırlıkları, içsel derecelendirme bazlı yöntemlerin her ikisi için de giderek azaltılmış durumda. Bu da Avrupa'daki orta ölçekli endüstrilerin birincil derecede finansal fonlama sisteminin bankalar üzerinden geçmesinde kaynaklanıyor. Eğer Ocak 2002'deki kredi risk ağırlığı eğrileri bugün için geçerli olsaydı muhtemelen bu bankaların kredi risk sermayeleri %8'lik oranı sağlayamayacaktı. Bundan dolayı da çok ciddi boyutta lobi faaliyetlerinde bulunuldu. Burada belki de verilmesi gereken bir önemli anekdot var. Alman Hükümeti ve Şansölye Schröder, Basel Bankacılık Komitesine bir mektup yazdı ve BIS'in yayınladığı yeni kredi risk ölçüm yöntemlerinin orta ölçekli alman sanayisini cezalandırdığı konusunda bazı ibarelerde bulundu. Özellikle Bundes-Bank ve Alman Hükümeti orta ölçekli sanayi odalarının ve birliklerinin baskısı sonucunda muhtemelen kredi risk ağırlıklı eğrilerinde bir azaltmaya gittiler. Burada uzun vadede Basel dokümanındaki her parametrenin risk ağırlığını oluşturan formüldeki etkisi zaman içinde ayarlanabilirliği (değiştirilebilirliği) önemli bir nokta. Bu ülkeden ülkeye büyük farklılıklar gösterebilir ama metnin genelinde anlaşılan şu ki: İçsel derecelendirme bazlı yöntemlerin herhangi birisi vasıtasıyla, gelişmiş bankaların kredi risklerinin daha duyarlı bir şekilde ölçülmesini arzuluyor. Gelişmekte olan ülkelerde resmi denetçi mercilere risk ağırlığının hesaplandığı formüllerdeki bazı ağırlık katsayılarıyla oynanması konusunda olanaklar tanınmış. Standart yöntemi risk sermayesi açısından veya bankaların bulundurulması gereken sermaye gereksinimi açısından ilerde BIS veya Avrupa Ekonomi Topluluğu'nun bankacılık komitesi daha pahalı bir yöntem haline getirecek. Diğer bir deyişle bulundurulmaları gereken sermaye miktarını standart yöntemle eğer kredi risklerini ölçüyorlarsa, artırmalarını öngörecektir. Bu düzeltmelerin, bankaların kredi risklerini daha duyarlı bir şekilde ölçmeleri konusunda motive edeceğini ve yönlendireceğini düşünüyorum. İsmail Bey'in ve Hulagü Bey'in de değiştiği gibi Avrupa Ekonomi Topluluğu Bankacılık Komitesi'nin yayınlacağı yönetmelik maddelerinden uyum aşamasında bir ülke olarak ülkemiz bankacılığının bu değişimden kaçması mümkün değil. Bu konuda bir çalışma yapılacaksa değişik komiteler bazında veya bankaların her birinin kendi başlarına yapacakları çalışmalarda öncelikle kurum içindeki

kültürün oluşturulması gerekiyor ve ondan sonra da muhtemelen altını çizdiğimiz 4 parametrenin veya özellikle kredi risklerin derecelendirmesi konusunda bankaların kendi içlerinde veri toplamaya ilgili çalışmalarına acilen başlamaları gerektiğini düşünüyorum.

Coşkun Küçüközmen: Öncelikle günümüz teknolojisine çok kısa bir atıfta bulunmak istiyorum. Şöyle ki; teknolojiden ne kadar yararlanabiliyoruz, etrafımızdaki teknolojik imkânları ne kadar kullanabiliyoruz, dışarıdan elde etmiş olduğumuz bilgiyi, banka olarak kurum olarak kendi içimizde ürettiğimiz bilgi ile bir araya getirerek bir nevi pazarlanabilir, ihraç edilebilir bilgi haline ne kadar başarılı şekilde dönüştürebiliyoruz. Bunlar bence önemli konular. Çünkü Türkiye açık hava müzesi gibi. Tarihiyle, geçmişle zengin bir kültüre sahip. Coğrafi olarak farklı bir konumda, geçiş konumunda bir ülke. Bütün bunlara baktığımızda Türkiye'de her şey var, ama bir başka açıdan bakıyorsunuz hiçbir şey yok. Bu iki uç arasında yaşamının sürdürüldüğü ülkemizde bazı şeyleri yapabilmeyen zorluklarına odaklanıyoruz. Yılgınlık geliyor, bazı şeyleri çok basite indiriyoruz bu sefer de yanlışlar yapılıyor. Optimumu bulabilmek konusunda hâlâ sürmekte olan çabalar var. Bazı konular politik malzeme yapılabiliyor. Bazı konular belli çevreler tarafından yanlış yönlendirilebiliyor. Bunlara çok dikkat ederek doğruyu bulmak gerekiyor. Bankalar birer bilgi hazinesidir. Bankacılığın temelinde yer alan bu bilginin bankayla denetim otoritesi tarafına baktığımız zaman özellikle bankaların daha sıkıntılı bir konuma geçtiği görülüyor. Bankaların giderek artan bir rekabet içinde olmalarının daha iyi farkında olmaları gerekiyor. Bu rekabeti asla ve asla yerel bir rekabet olarak algılamamak gerekiyor. Çünkü artık sınırlar kalktığından yabancı bankaların daha baskın hale gelmesi, satın almalar, birleşme ve devralmalar bu rekabetin göstergelerinden. "Ne kadar iyi farkındaysan o kadar iyi yaşarsın" bu farkındalığın en önemli unsuru bilgidir. Bilgiyi zamanında doğru olarak elde edebilme önemli. Yorumlayabilme değerlendirebilme ve kullanılabilir hale getirme ve nihayetinde yönetebilme daha önemli. Basel II'ye baktığımız zaman bunların hepsi var. Verilerin zamanında doğru olarak elde edilebilmesi bankalar için çok önemli ve bu denetim otoritesi için de önemli. Yaşanan bir BCCI ya da Enron olayına bakalım bu iki olayda kimler neyi atla-

mıştır. BCCI olayında Bank of England başta olmak üzere bir çok ülkenin (Lüksemburg olsun diğer ilgili ülkeler olsun) bankacılık denetim otoriteleri bir şeyleri atladılar, belki gördüler anlayamadılar ya da yorumlayamadılar. Enron olayı bugün kurumsal yönetim ilkelerinin bas-kın bir şekilde uygulandığı ve orijini olduğu bir ülkede patlak veriyor ve dağılıyorlar ama bunu itiraf da ediyorlar. Mesela Bank of England Başkanı Eddie George'un Asya krizinden sonra sarf ettiği ilk cümlelerinden bir tanesi "krizi öngöremedik ve atladık" oldu. Bu bir samimi itiraftır gerektiği zaman bu mekanizmanın çalıştırılması gerekiyor. Atlamış olabilirsiniz ama bu bir krize neden olabilir mi bunu bilebilmek deprem tahmini yapmak kadar zor. Siz istediğiniz tekniği ve teknolojiyi kullanın, tetikleyici faktörlerin neler olduğunu bilemedikten, bunları çok yakın takibe almadıktan sonra yakalayamazsınız. Zamanında elde edilme unsurunda ise bilgi kaynaklarının kapsamı, kalitesi ve teknolojiyi ne kadar kullandığına bağlı. Bunu stres testi, senaryo analizi ile desteklemek gerekiyor ama bunlar da yeterli değil tabi. Bugün piyasalarda ne olacağını kimse bilemez. Gecelik faiz oranlarının %30-40'larda seyrettiği bir ortamda kal-kıp bu oranların %5000 olma olasılığı nedir? diye sorsak buna hangi istatistiki yöntem yanıt verebilir bilemiyorum (belki ekstrem değer teorisi ile bir noktaya kadar yanıt verebilirsiniz). Kantitatif ve kalitatif nitelikte değerlendirme ve yorumlama gerekiyor. Yani deneyim, yargı gücü ve kantitatif analizlerin kesintisiz ve aksaksız bir şekilde etkileşim içinde bulunması gerekiyor. Her ne kadar salt rakamlar bir şey ifade etmiyorsa da salt yargı ve deneyim de bir şey ifade etmiyor. Bunların hepsinin uygun miktarlarda bir araya gelmesi ve birleşmesi gerekiyor. Basel II, bankaları, risk analizinde daha gelişmiş yöntemler kullanmaya ama bir diğer taraftan da zımni olarak yasal sermaye yükümlülüğünden ekonomik sermaye yükümlülüğüne doğru teşvik eden bir yapıya sahip. Denetim otoritesinin ve denetimsel sermayenin olmadığını bir an için varsayalım o zaman faaliyetimi sürdürebilmem için, ayakta kalabilmem için ne kadar bir sermaye ile çalışmalıyım sorusunu sorup buna uygun cevap vermeliyim. Dolayısıyla Basel II'yi denetimsel sermaye ile ekonomik sermayenin yakınsamasını teşvik eden bir yapıya sahip düzenleme olarak ele alabiliriz. Bu çerçevede Basel II ile bankaların uygulamaları

daha modern tekniklerle yapmaları teşvik edilirken faaliyet ve etkinliklerini en çoklamaya yasal yükümlülüklerin de bir noktada daha makul hale getirmeye yönelik teşvikler içeriyor. Gelişmiş olsun ya da olmasın risk yönetimine sahip bankalar, sistemlerini Basel çerçevesinde gözden geçirmek zorundalar. Böyle bir sisteme sahip olmayanlar başkalarının deneyimlerinden yararlanma açısından belki biraz daha şanslılar. Bir de giderek ucuzlayan sistem maliyetleri var. Bilgiyi bir kez ürettikten sonra maliyet çok kısa bir süre içinde sıfıra kadar inebiliyor. Teknik uzmanlık konusunda ülkemiz oldukça kalifiye bir iş gücüne sahip. İnsan kaynağı çok önemli. 70 milyonluk bir ülkeyiz. Böyle bir iş gücünden yararlanarak kendi kendimize bir çok şeyleri geliştirmiş ülke standartlarında ve hatta üzerinde yapabiliriz. Bireysel başarıları baktığınız zaman olağanüstü yetenekli insanlarımız olduğunu görebiliyoruz. Burada bu teknik uzmanlık seviyesini kendi ihtiyaçlarınıza göre şekillendirebilecek ve ortaya koyabilecek sistemlere de sahip olmak lazım.

Diğer taraftan bizim Basel Komitesi'ne bir şeyleri söyleyip kabul ettirebilmemiz için Premier Lig'de oynamamız gerekiyor. Basel II'yi tasarlayanlar G 10 ülkeleri, arkasından AB ülkeleri geliyor. Biz QIS 1 de, 2 de ve 2.5 da yer almadık. Bizi ve diğer gelişmekte olan ülkeleri gelişmeleri daha yakından görüp takip edin diye QIS2.5 toplantısına davet ettiler. Daha sonra işin boyutu netleşince son vagona atladık. Ancak diğer taraftan rakamsal olarak City Group'un bilanço büyüklüğünün 1 trilyon Dolar civarında olduğunu düşünürseniz Türkiye'nin tüm bankacılık sistemi olarak Basel Komitesi üzerine etkili olup bir şeyleri değiştirme olasılığının biraz düşük olduğunu görebilirsiniz. Ancak çok iyi ve kapsamlı bir deneysel (ampirik) çalışma yaptığınızda etkili olabilirsiniz. Neticede onlar için ne kadar önemli olduğumuza da bakmak lazım. National Discretion (ulusal denetim otoritesinin keyfiyetine bırakılan alanlar) diye bir şeyler koymuşlar ama bunlar bize uyuyor mu uymuyor mu, yeterli mi, yoksa elimizi kolumuzu bağlıyor mu? Biz bu arada neler yapabiliriz? Onun için mutlak suretle ciddi bir boyutta kapsamlı ve rakamlara dayalı ve muhtelif senaryoları içeren bir çalışmalar serisinin öncelikle bankalar tarafından başlatılması gerekiyor. Elbette BDDK bu süre içinde üzerine düşen görevi kesinlikle layıkıyla yerine getirecek. Zaten o

konuda yoğun ve fedakârâne bir şekilde çalışıldığını ifade edebilirim. Ama diğer taraftan BDDK'nın kararlarına etki edecek sonuçların bankalar tarafından ortaya konulması gerekiyor. Yani bankalar Basel II'yi BDDK tarafından verilen bir ev ödevi olarak değil, farklı bir yaklaşımla ele alınarak çözümlenmesi gereken bir konu olarak değerlendirmeli.

Son olarak derecelendirme (rating) ile ilgili bir şey eklemek istiyorum. Ülke olarak acaba rating kuruluşlarının insafına mı kalıyoruz? Kendi ülkemizde bir şeyler oluşturabilir miyiz? Rating kuruluşlarının yapmış olduğu derecelendirmeler ne kadar gerçekçi ve ne kadar doğru? Nereye kadar sorgulanabilir? Bunlar da işin bir başka tarafı. Acaba bütün rating kuruluşları aynı standartta mı faaliyet gösteriyorlar? Bu da bir başka konu. Andrew Powell tarafından yapılan bir çalışmada "gelişmekte olan ülkeler için farklı bir sermaye yeterliliği düzenlemesi olabilir mi?" sorusu irdeleniyor. Powell, Basel'in yapmış olduğu düzenlemelerin gelişmiş ülkelere hitap etmesi nedeniyle gelişmekte olan ülkeler kategorisi için bir takım farklılaştırmalar yapılmalı diyor. Powell, çalışmasında bir hataya işaret ediyor ve şöyle diyor: "Gelişmiş ülkeleri derecelendirirken kullanılan araçların ve dikkate alınan göstergelerin gelişmekte olan ülkeleri derecelendirmede de aynen kullanılması durumunda ortaya çıkan sonuçların gerçekçi olmayacaktır. Gelişmekte olan ülkelerin yapısal durumları ve dinamiklerindeki farklılığının dikkate alınmaması durumunda elde edilen sonuçlara şüpheyle bakılması gerektiğini iddia ediyor. Anlaşılan farklı dinamiklere sahip gelişmekte olan ülkelere başka araçlarla ve farklı mercerlerle bakılması gerekiyor.

Hülagü Özcan: Coşkun Bey'in dediği gibi Premier Lig de olmak zaten gelişmiş ülke olmak demek ve orada olamayacağımızı zaten biliyoruz. Standart yöntemi kullanacak olsak, ülkede denenmiş olması ve etkileri görülmüş olması nedenleriyle bir takım konuların Basel Komite nezdinde empoze edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Düzenleyici otorite bunları Basel'e rasyonelitesi anlatılarak empoze edebilir. Gelişmiş ülkelerde çek ve senet teminat olarak görülüyor, ama bizdeki uygulamalarda bunun risk azaltma tekniğinde son derece etkin ve önemli olduğu görülüyor. Bunlar anlatılabilir. Örneğin, ülkemizde çok ciddi gayri nakdi kredi var ipotek konusu var. Ticari emlak ipotegi ve ev ipotegi ayrımı var. Ticari emlak ipotegi satış kabili-

yeti olmadığı için ev ipoteginden daha riskli görülüyor. İpotek almışsınız ve ipotek almanıza rağmen dışsal ratingi olmadığı için %100'de değerlendiriyorsunuz. Şu anda gayrinakdi krediler için %20, %50 oranında risk ağırlığına tabi tutarken, dışsal rating gerçeği ile geçiş sonrası %100 risk ağırlığına tabi tutuyor olacağız. Bu tür konuların rasyonelitesi yok ve bunların anlatılması gerekiyor.

İsmail Yanık: İstese de istemesek de Basel II gelişmiş iyi risk yönetimi ayrıştırıcısı olacak. Bu bizi her kademede reel sektör de dahil olmak üzere etkileyecek. Ne getirecek? Bizim bu işi bir an önce, her kademede sarılarak götürmemiz lazım. Eğer bunu yapmazsak bu konuda tecrübeli ve kaynağı olan yabancı şirketler bir şekilde bankalardan başlayarak Türkiye'de çoğunluğu ele geçirecek. Bu ulusal politikamız açısından da önemsenecek bir şey. Bu sadece bankalarla da kalamayacaktır, reel sektörde de bu işi doğru düzgün yapamayanlar ya sistemden çıkacak ya da bir şekilde satın alınacak. Dolayısıyla bir an önce hareket etmeliyiz diye düşünüyorum.

Hülagü Özcan: Bir an önce başlanmalı. Reel sektörü çok fazla önemseyerek ve bu işi abartarak başlamalıyız. Bu bilgilendirmeleri çok hızlı bir şekilde yapmalıyız ve farkında olmalıyız.

Kaan Aksel: Avrupa'daki pek çok ülke Moody's ve S&P dışında kendilerine özgü adapte edilmiş bir kredi risk derecelendirme kurumunu son 10 yıl içinde kurdular. Bunun en önemli sebeplerinden biri uluslararası büyük derecelendirme kurumlarının, ki bunlar bir elin parmaklarını geçmez, Almanya ve Avusturya'nın G 10 ülkelerden biri olmalarına rağmen, bu ülkelerdeki bankacılık çevrelerine göre kendi ekonomilerindeki bazı ufak nüanslarını fark edememiş olmalarından ya da doğru derecelendirme yapılamadığını düşünmelerinden kaynaklanıyor. Bugün için, Avusturya olsun Almanya olsun kendi bünyelerinde kendi kredi, derecelendirme kurumuna sahipler. Bunun sağladığı avantaj şu: Siz eğer o ülkede içsel derecelendirme bazlı yöntemle kendi derecelendirme sisteminiz üzerinden kredileri değerlendiren bir bankaysanız bu, referans olarak alabileceğiniz bir karşılaştırma endeksi sağlıyor. Türkiye'de böyle bir şey yok. Bu, Basel'in Türkiye içersinde gelişmiş yöntemlerle uygulanması açısından bakıldığında zaman çok ciddi bir handikap. Bunun aşılması lazım bir de şöyle bir gerçek var. Moody's ve S&P'ye bakıyorsunuz dünyada her biri bunların 20-25 bin civarında

krediyi derecelendiriyor. Avrupa için bakıldığında 5 bin 6 bin civarında bir kurumu derecelendiriyor ama bunların çoğunluğu orta ve küçük ölçekte Avrupa bazında dahi orta ve küçük ölçekte kurumları ve şirketleri hiçbir zaman değerlendirmiyorlar. Dolayısıyla orada referans noktası sağlayıcı bir başka derecelendirme kurumuna her halükârda ihtiyacımız var.

Coşkun Bey'in en son değindiği bir hususa yönelik referans teşkil edebilecek bir noktaya değinmek istiyorum. Gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkelerin Basel'in gelişmiş tekniklerle, kredi risk ölçme yöntemleri uygulamaları arasındaki en büyük farkı yaratan husus, temerrüt olasılığının varyansının gelişmekte olan ülkelerde çok yüksek olmasıdır. Diğer bir deyişle istatistiksel anlamda sağlıklı temerrüt olasılıkları sağlayan sistemler, ekonomilerinin devimlerinin çok hızlı ve yüksek olmasından dolayı gelişmekte olan ülkelerde çok mümkün gözüküyor. Belki Basel II, gelişmekte olan ülkeler için ayrı bir başlık altında bazı parametreleri daha değişik ele alınmasını sağlayabilir. Çünkü bu konseptin dayanağı olan derecelendirme sisteminden elde edilen temerrüt olasılıkları, gelişmekte olan ülkelere çok büyük sapmalar gösteriyor. Dolayısıyla burada sermaye gereksinimleri gereğinden çok daha fazla yansıyabiliyor en son analizde.

Cüneyt Sezgin: Basel II hepimizin dile getirdiği gibi, geliyor. Bizim kültürümüzde, yumurta ka-

pıya dayandıktan sonra, daha doğrusu yumurta kapıda kırıldıktan sonra bazı konular tartışılıyor. Biz ilk kez bu konuda dünya ile birlikte bazı konuları tartışmaya başladık. BDDK öncülük yaptı, Basel Komitesi'ni kendi içimizde de kurma, QIS'e sonuna doğru da olsa katılma konusunda Bankalar Birliği bu konuda bize ev sahipliği yaptı ve bir çatı sağladı. Birkaç bankamız da bu konuda ciddi bir şekilde çalışıyorlar. Dolayısıyla esas ihtiyacımız olan "bilinçlendirme ve farkındalık" yaratma konusunda en azından çalışan, çaba harcayan ve fikir üreten bir komitemiz var ve bu Türkiye açısından çok önemli. İkincisi de bu konuyu tartışıp kamuoyuna duyuracak ilk platform burası oldu. Bu bir başlangıç olmakla beraber arkası gelecektir ve gelmeli de. Bizler de buna çaba harcamalıyız. Çünkü konunun tamamını ele almanın yanı sıra operasyonel risk, kredi riski ve diğer konulardaki etkisinin de detaylı incelenmesi gerektiği her biri yine konuşmalar arasında söylendi. Bu, bilinçlendirmeye birlikte buna uyum sağlama sürecinde de önemli olacak. Burada kamu otoritesinin yapacağı şeyler var. Coşkun Bey'in de ifade ettiği gibi "Basel II bir şanstır". Bazı konularda kararlı ve samimi olmamız lazım. Basel II, bizim gibi gelişmekte olan ülkelere topyekûn bir düzenleme, kendine çeki düzen verme konusunda da zorlayıcı olarak bir şans yaratıyor. Onu iyi değerlendirmemiz lazım. Değerli katılımcılar değerli katkılarından dolayı tekrar çok teşekkür ediyorum.